

Türkiye’de Vişne Üretimi, Dış Ticaretinin Gelişimi

Huriye Öktem, Mevlüt Gül

Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 32260, Isparta
e-posta: mevlutgul@sdu.edu.tr

Özet

Bu çalışmada dünyada ve Türkiye’de vişne piyasası değişimi irdelenmiştir. Çalışmada, FAO ve TÜİK kurumlarının 1980-2014 dönemi verileri kullanılmıştır. İncelenen dönemde, dünya vişne üretimi, dikili alanlardaki genişlemelere bağlı olarak artmıştır. Vişne üretiminin en fazla olduğu ülkelerin başında Ukrayna, Rusya, Polonya, Türkiye gelmektedir. Türkiye dünyada vişne üretiminde ve dikim alanlarında dördüncü, verimde yedinci sırada yer almaktadır. Dünyada taze vişne dış ticareti ele alınan dönemde önemli gelişim göstermiştir. Buna karşın dünya taze vişne üretimini %3.48’i ihracata konu olmaktadır. Türkiye’de bu oran ise oldukça düşüktür (%0.02). Türkiye vişne dikili alanları 2.2 kat, üretim miktarı 2.9 kat ve verim 1.33 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla üretim artışında dikili alanlardaki genişlemenin etkisi daha fazla olmuştur. Türkiye’de vişnenin taze olarak ihracatı ve kullanımı oldukça sınırlıdır. Vişne özellikle meyve suyu sanayisi, marmelat-reçel sanayisinin önemli bir hammaddesidir. Türkiye üretilen vişnenin %37.7’si meyve suyu sanayisinde kullanılmaktadır. Sonuç olarak dünya vişne üretimi, dikili alan ve verimdeki önemli iyileşmeler ile artmış, Türkiye’de ise daha çok dikili alandaki gelişmeler ile yükselmiştir. Vişne gıda sanayisinin önemli bir hammaddesi konumundadır. İncelenen dönemde vişnenin çiftçi eline geçen fiyatlarında önemli dalgalanmalar yaşanmıştır. Türkiye vişne üretiminin iyileştirilebilmesi için Türkiye’nin verim düzeyi de, bu ülkeler düzeyine yaklaştırılmalıdır. Ayrıca, vişne ile ilgili politika karar vericilerinin fiyatlarındaki dalgalanmaları azaltıcı önlemler almaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vişne, üretim, dış ticareti, Türkiye, dünya

Production of Sour Cherry and External Trade Development in Turkey and The World

Abstract

In this study, the changes in world’s and Turkish market of sour cherry are being discussed. The data used in this study were obtained from FAO and TÜİK (Turkish Statistical Service) for the 1980-2014 periods. In the period analysed, the world cherry production has increased due to the expansion of planting area. Ukraine has the highest production in the world followed by Russia, Poland and Turkey in order of rank. Turkey is ranked 4th in the world with regards to production and planting area and 7th in terms of yield. The foreign trade of fresh sour cherry in the world has shown a significant improvement in the period considered. Thus, export and value increased by 4.3 times and 10.5 times respectively. Hungary, Poland and Czech Republic are the highest exporters of sour cherry in the world. The leading importers countries in the world are Germany, Russia and Austria. In the world 3.48% of the production is subject to exportation, but this rate is very low in Turkey (0.02%). Turkish sour cherry planting area, production quantity and yield have seen significant increase of 2.2 times, 2.9 times and 1.33 respectively. This massive increment was due to the expansion of the planting area. Intensiveness production of sour cherry in Turkey takes place in Afyonkarahisar, Konya, Kütahya and Ankara provinces. Exports of fresh sour cherries in Turkey are extremely limited. The use of fresh sour cherry in Turkey is very limited. Sour cherry particular in juice industry, is an important raw material for marmalade - jam industry. In Turkey, 37.7% of the sour cherry produced is used in the fruit juice industry. The share of the total amount of fruit used in fruit juice industry is 8.9%. In conclusion, the world sour cherry production, planting area and yield has significantly increased. However, in Turkey planting area has seen more developments and increased. Sour cherry is an important raw material in food industry. In the above mentioned period, there have been significant fluctuations in the price of sour cherry for farmers. In countries that are important in world production of sour cherry yield per hectare is around 1000 kg and Turkey is on the efficiency level. With Turkish level of efficiency and in order to improve the sour cherry production in Turkey, the country level should be closer to world level. Also, the policy decision-makers should take the price fluctuations in into consideration which is strongly related to sour cherry reduction.

Keywords: Sour cherry, production, foreign trade, Turkey, world

Giriş

Türkiye’de meyve üretimi halkın beslenmesi, meyve işleyen sanayilere hammadde temin etmesi ve dış ticarete konu olması

yönünden önemli bir faaliyet durumundadır. Türkiye’de değişik iklim bölgelerinin varlığı, çeşitli bağ-bahçe ürünlerinin yetişmesine imkân vermektedir. Bağ-bahçe ziraatının çeşitli kolları

içerisinde meyvecilik en basta gelenidir. Türkiye'nin birçok yörelerinde meyvecilik tek geçim kaynağı durumundadır. Karadeniz sahilleri, Ege Bölgesi, Akdeniz kıyıları, Niğde, Erzincan, Gaziantep, Amasya, Gümüşhane ve Tokat gibi birçok ilde meyvecilik birinci derecede önemlidir. Dünya'da yetişen 140 meyve türünün 80'den fazlası Türkiye'de yetiştirilmektedir (Anameriç, 1986).

Anadolu birçok meyve türünde olduğu gibi vişnenin de anavatanı sınırları içerisinde yer almaktadır. İstanbul ile Hazar Denizi arasında uzanan Kuzey Anadolu dağları vişnenin anavatanı olarak bilinmektedir. Vişnenin latince adı olan Prunus cerasus Giresun'un eski adı olan Kerasus'tan gelmektedir (Özbek, 1978). Gen merkezinin, Türkiye olduğu diğer meyve türlerinde olduğu gibi vişne meyvesi de ilk Anadolu'da kültüre alınmış ve buradan Yunanistan'a geçmiştir (Özbek, 1978). Janick ve Moore (1995), vişnenin anavatanı sınırlarını biraz daha genişletmişler ve Anadolu'nun yanında İran, Irak ve Suriye'yi de kapsayan alanı bu sınırlara dâhil etmişlerdir. Vişnenin ilk olarak ne zaman kültür bitkisi olarak yetiştirilmeye bağlandığı kesin olarak bilinmemekle birlikte vişne yetiştiriciliği bugün dünyanın ılıman iklim kuşağında yer alan birçok ülkesine yayılmış durumdadır (Özçağırın, 1974).

Vişne özellikle gıda sanayinde kullanılan ve ekonomik öneme sahip bir tarımsal üründür. Vişne, kiraza göre daha az yaygın olmasına rağmen birçok Avrupa ülkesi ve ABD'de büyük miktarlarda üretilmektedir. Bunların çoğu işlemede kullanılmakta ve işlenmiş vişne ürünleri dünya çapında alıcı bulmaktadır (Dirlewanger ve ark., 2007).

Türkiye'deki vişne üretimi, kiraza göre daha azdır. Bunda, geçmiş yıllarda vişnenin değerlendirme şeklinin kiraza göre daha sınırlı olması ve sofralık olarak az tüketilmesi etkili olmuştur. Ancak, son yıllarda meyve suyu sanayinin gelişmesi ve vişne meyve suyunun zevkle tüketilmesi, vişne üretimimizin artmasını sağlamıştır (Özçağırın vd., 2005). Vişne farklı şekillerde değerlendirilmekte ve tüketilmektedir. Taze olarak tüketildiği gibi dondurularak ve kurutularak muhafaza edilmekte, konserve ve reçele işlenmekte, ayrıca doğal renklendirici ve fonksiyonel gıda katkısı olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca pasta, kek, dondurma yapımında da vişne meyveleri kullanılır. Vişne

suju, gerek güzel rengi ve gerekse kendine özgü tadı nedeniyle sevilerek içilir. Meyve suyu sanayinde özel bir yeri vardır. Kiraza göre daha geç olgunlaşan vişne meyvelerinin sofralık olarak tüketimi daha azdır (Özçağırın ve ark., 2005).

Meyve suyu randımanının (%70-75) ve toplam asitliğin (%3) yüksek olması nedeniyle, meyve suyu olarak işlenmeye çok uygundur. Meyveler oldukça hassas olduğu için kısa süreyle buzdolabında saklanabilir; büyük oranda konserve, dondurulmuş ve güneşe kurutma şeklinde muhafaza edilmektedir (Koyuncu ve ark., 2005).

Bu çalışmada Türkiye'de meyve üretiminde önemli bir tarımsal katma değer sağlayan vişnenin 1980 sonrası dünya ve Türkiye'deki durumunun analizi amaçlanmıştır. Bu hedefle, vişne ekim alanlarının, üretiminin, veriminin ve tüketimin dünya ve Türkiye'deki gelişimi, dünya ülkeleri ve Türkiye'de ihracat ve ithalat durumları karşılaştırılmış olup Türkiye'de bölge ve iller bazında vişne tarımındaki gelişmeler değerlendirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmanın ana materyalini FAO, TÜİK istatistiki verileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda vişne üretiminde önemli ülkelerdeki 1980-2015 yılları vişne ekim alanları, verimleri, üretimleri, ithalat, ihracat ve tüketim verileri ile Türkiye'de bölge-iller bazındaki veriler değerlendirmeye alınmıştır. 1980'den bu yana verilerin beşer yıllık ortalaması alınmış, veriler indeks, oranlar kullanılarak analiz edilmiştir. Ele alınan ürünün cari fiyatları TÜİK'in hesapladığı Üretici Fiyat İndeksi (ÜFE; 2013=100) kullanılarak reel değerlere dönüştürülmüştür. Böylece, yıllar itibarıyla fiyatlardaki değişim, gelişimler tespit edilmiş ve nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Dünyada Vişne Üretimi, Ekilişi ve Verimi

Dönem başlangıcı olan 1980-1984 ortalamasına göre 786459 ton olan dünya vişne üretimi %71 artışla 2013 yılında 1348628 tona yükselmiştir. 2013 yılında dünya vişne üretiminde ilk sırası %14.9 ile Ukrayna almaktadır. Ukrayna'yı %14.8 ile Rusya, %14.0 ile Polonya ve %13.3 ile de Türkiye takip etmektedir. Dünya vişne üretiminde başlıca söz sahibi ülkeler Ukrayna, Rusya, Polonya,

Türkiye, ABD ve İran'dır. Ukrayna günümüzde vişne üretiminde lider konumundadır. Dünyadaki vişne üreticisi ülkelerin ele alınan dönemde vişne üretimlerinde Özbekistan, İran, Azerbaycan ve Polonya'da önemli artışlar olmuştur. Özbekistan da 1990-94 yılı baz alındığında dönem sonunda 21.9 kat artış meydana gelmiştir. Türkiye'nin 1980-84 dönemi baz alındığındaki artışı 2.9'dur. Macaristan'da %6, Beyaz Rusya'da %7 ve Almanya'da %90 azalma meydana gelmiştir. 1980-2013 yılları arasında dünya vişne üretimi içerisindeki Ukrayna'nın payı %14.9, Rusya'nın %14.8 ve Sırbistan'ın %7.3 oranında artarken Almanya'nın payı %16.3 azalmıştır.

Dünya Vişne Dikim Alanları

Üretim miktarı üzerinde belirleyici olan temel unsurdan birisi söz konusu ürün/üretim faaliyeti için ayrılan alanın genişliğidir. Çalışma kapsamında ele alınan 1980-2013 döneminde dünya vişne dikim alanlarındaki değişim ve gelişim rakamsal olarak verilmiştir. Buna göre 2013 yılı değerlerine göre 229 678 hektar olan dünya vişne dikili alanlarının ülkelere göre dağılımı incelendiğinde ilk üç sırayı %17.4 payla Sırbistan, %15.2 payla Rusya ve %14.7 payla Polonya almaktadır. Dünya dikili alanının %9.5'ini ise Türkiye oluşturmaktadır. Dikili alanlardaki artışın en yüksek düzeylerde gerçekleştiği başlıca ülkeler, Sırbistan, Rusya, Polonya, Türkiye ve Ukrayna'dır. Dünya vişne dikili alanının %74.6'sını Avrupa kıtasındaki ülkeler karşılarken, %18.3'ünü Asya kıtasındaki ülkeler ve %7.1'ini ise Amerika kıtasındaki ülkeler oluşturmaktadır.

Dünya vişne verimi 1980 döneminde 8791 kg/ha iken 2013 döneminde 5872 kg/ha'a düşmüştür. Dünyada en fazla birim alana verim sağlayan ülke 67675 kg/ha ile Slovenya'dır. Son yıllarda birim alandan elde edilen verimlerin ortalaması irdelendiğinde verim düzeylerinin yüksek olduğu ülkeler sırasıyla; Slovenya, Ukrayna, Özbekistan, İran ve ABD takip etmektedir. Slovenya 67615 kg/ha en yüksek dünya vişne verimiyle birinci sırada, Ukrayna 9892 kg/ha verimle ikinci sırada, Özbekistan 9525 kg/ha verimle üçüncü sırada yer almaktadır. 1995-1999 dönemi ile 2013 dönemi verileri baz alındığında Slovenya 5.4, Ukrayna 1.4, ve Özbekistan'ın verimleri 2.9 kat artmıştır. 5875 kg/ha olan dünya vişne verimi 1980-84 yılı baz alındığında %33 azalmıştır. İrdelenen dönemlerde dünya vişne veriminin üzerinde

verime sahip ülkelerin başında Slovenya gelmektedir. Bu ülke dünya ortalama vişne veriminin 11.5 kat üzerinde birim alanda vişne elde etmektedir. Peru, Rusya, Ukrayna, Polonya, İtalya ve Kazakistan'ın verim düzeyleri dünya ortalamasının altında bir verim düzeyindedir. Slovenya verim düzeyi ise dünya verim düzeyinin oldukça üstüneyken irdelenen dönemler itibarıyla en çok verimi artış gösteren ülke konumundadır.

Dünya Vişne İhracatı

Dünya vişne ihracatı 1980-84 döneminde 10147 ton iken 1990-94 döneminde 21881 tona, 2000-2004 döneminde 42408 tona ve 2011 döneminde ise 44204 tona ulaşmıştır. Dünyada önemli vişne ihracatçısı ülkeler olarak Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, İran, Avusturya ve İspanya sayılabilir. Dünya vişne ihracatında en yüksek hacme sahip ülke Macaristan'dır. Dünya vişne ihracatında Macaristan'ın payı %50.1'dir. Ele alınan dönemde dünya vişne ihracatı içerisindeki payı artış göstermiştir. Macaristan'ı Polonya %13.4 payla ikinci, Çek Cumhuriyeti %7.6 payla üçüncü ve İran %6.4 payla dördüncü sırada yer almaktadır. Önemli vişne ihracatçısı ülkelerin dünya vişne ihracatı içerisindeki paylarındaki gelişmeleri değerlendirildiğinde; 1980-84 döneminden 2011 dönemine kadar Macaristan'ın dünya içindeki ihracat payının %53.1'den %50.1'e düştüğü, ancak Polonya'nın payının %0.0'dan %13.4'e, Çek Cumhuriyetini %0.0'dan %7.6'ya ve İran'ın payının ise %0.0'dan %6.4'e yükseldiği görülmektedir. Dünya vişne ihracatı değeri 1980-84 döneminde 6331 bin dolar iken 1990-94 döneminde 16384 bin dolara, 2000-2004 döneminde 42845 bin dolara ve 2011 döneminde ise 66520 bin dolara yükselmiştir. Ele alınan dönemlerde dünyada belirli ülkelerde vişne ihracatı değerleri verilmiştir. Dünya vişne ihracatı değerleri yüksek olan ülkeler olarak Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti sayılabilir. Macaristan'ın 1980-84 döneminde 2767 bin dolar olan vişne ihracatı değeri, 1990-94 döneminde 7296 bin dolara, 2000-04 döneminde 15998 bin dolara ve 2011 döneminde ise 32410 bin dolara yükselmiştir. 1980-84 yılları baz alındığında Macaristan'ın ihracatı değeri %11 artmıştır. Dünya vişne ihracatı değeri ise %10 artış göstermiştir. Dünya vişne ihracatı değerlerinde en yüksek paya sahip olan ülke %48.7 ile Macaristan'dır. Macaristan'ı sırasıyla Polonya, İran, Çek Cumhuriyeti ve

İspanya takip etmektedir. Türkiye'nin dünya ihracat değerindeki payı ise %0.1'dir. Avrupa kıtasındaki ülkeler dünya ihracat değerinin %91.2'sini karşılamaktadırlar.

Dünya Vişne İthalatı

Ele alınan dönemlerde dünyada belirli ülkelerde vişne ithalat miktarları verilmiştir. Dünya vişne ithalatı 1980-84 döneminde 765 ton civarı iken 1990-94 döneminde 16100 ton, 2000-2004 döneminde 44391 tona yükselmiş ve 2011 döneminde 42802 tona ulaşmıştır. Dünya vişne ithalatçısı önemli ülkeler olarak Almanya, Rusya, Avusturya, Belçika ve Polonya sayılabilir. En büyük vişne ithalatçısı ülke olan Almanya'nın 1980-84 döneminde 0 olan vişne ithalat miktarı 2011 döneminde 24339 tona, Rusya'nın 0 tondan 8273 tona, Avusturya'nın 765 tondan 2583 tona, Belçika'nın 0 tondan 1473 tona Polonya'nın ki ise 0 tondan 1323 tona yükselmiştir. Dünya vişne ithalatı 1980-84 yılı baz alındığında yaklaşık 56 kat artmıştır. Almanya dünya vişne ithalatında da %56.9 pay ile birinci sırada yer almaktadır. Bu ülkeyi sırası ile Rusya (%19.3), Avusturya (%6.0) takip etmektedir. Dünya vişne ithalatı 1980-84 döneminde 392 bin dolar iken 1990-94 döneminde 10640 bin dolara, 2000-2004 döneminde 34621 bin dolara yükselmiş ve 2011 döneminde ise 61976 bin dolara yükselmiştir. Ele alınan dönemlerde dünyada belirli ülkelerde vişne ithalat değerleri verilmiştir. Dünya vişne ithalat değerleri yüksek olan ülkeler olarak Almanya, Rusya ve Avusturya sayılabilir. Almanya'nın 1980-84 döneminde 0 bin dolar olan vişne ithalat değeri, 1990-94 döneminde 4946 bin dolara, 2000-04 döneminde 20279 bin dolara ve 2011 döneminde ise 33076 bin dolara yükselmiştir. Dünya vişne ithalat değerlerinde en yüksek paya sahip olan yine Almanya'dır (%53.4). Bu ülkeyi sırası ile Rusya (%18.6), Avusturya (%4.7) ve Belçika (%3.6) takip etmektedir.

Türkiye Vişne Üretimi

1980-2013 döneminde Türkiye vişne üretiminde dönem başında 62600 ton olan vişne üretimi dönem sonunda 179152 tona yükselmiştir. Dönem başı olan 1980-84 ile dönem sonu 2013 yılı değerlendirildiğinde vişne üretiminde 2.9 kat artış olduğu görülmektedir. Türkiye vişne dikili alanlarında son dönem ele alındığında 1980-84 dönemine göre 2.2 kat artmıştır. Türkiye vişne dikili alanı 1980-84 döneminde 10053 ha iken 2013 döneminde 21709 ha olmuştur. Türkiye 1980-2013 dönemlerinde vişne verimi dalgalı bir seyir

izlemiştir. En yüksek vişne verimi 2010-2012 döneminde 9572 kg/ha ile gerçekleşmiştir. 2013 yılı vişne verimi ise 8280 kg/ha'dır. Türkiye'de iller arasında ilk dokuzda yer alan iller sırasıyla Afyon, Konya, Kütahya, Ankara, Antalya, Isparta, Tokat, Bilecik ve Karaman'dır. Afyon 2014 döneminde üretimde 46 928 ton ile Türkiye üretiminin %26'lık üretim miktarı ile birinci sırada yer alır. Bunu sırasıyla Konya 33 346 ton %18'lik payla ikinci sırada, Kütahya 19 755 ton %11'lik payla üçüncü sırada yer almaktadır. İllerin payı değerlendirildiğinde ise; Batı Anadolu Bölgesinde Afyon'un 46928 ton vişne üretimi ile Türkiye'de ilk sırayı aldığı görülür. Ekim alanıyla Türkiye vişne üretim miktarı içerisindeki payı %26 olup, en fazla vişne üretimine sahip il konumundadır. Batı Anadolu Bölgesinde ikinci vişne üretiminde önemli il 33346 ton ve %18'lik payla Konya ili takip etmektedir. Ege Bölgesi 72 909 ton ile ülke üretiminin %40'ını karşılamaktadır. Batı Anadolu Bölgesi 56 179 ton ile ülke üretiminin %31'ini, Akdeniz Bölgesi de 20 886 ton ile ülke üretiminin %11'ini karşılamaktadır.

Türkiye Bitkisel Üretim Değeri

2012 yılında 88 Milyar TL olan bitkisel üretim değeri 2013 yılına 92 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2013 yılında vişnenin bitkisel üretim içindeki payı %0.4, meyveler, içecek ve baharat bitkileri içindeki payı %1.3 ve taş çekirdekli meyveler içindeki payı ise %8.6 olarak tespit edilmiştir. 2013 döneminde 92 milyar TL olan bitkisel üretim değerinin, 28 milyar TL'sini meyveler, içecek ve baharat bitkileri, 2 milyar TL'sini turuncuğiller, 4 milyar TL'sini yumuşak çekirdekli meyveler, 4 milyar TL'sini taş çekirdekli meyveler, 1 milyar TL'sini diğer meyveler ve 10 milyar TL'sini ise zeytin ve diğer sert kabuklular oluşturmaktadır.

Türkiye Vişne Tüketimi

Türkiye vişne denge tablosu verilmiştir. Buna göre günümüzde kişi başına tüketim rakamının 2.2 kg olduğu görülmektedir. Son yıl itibarıyla vişne yurtdışı kullanımını 176 929 ton, kullanılabilir üretim miktarı 177 680 ton, tüketimin ise 162 775 ton olduğunu görülmektedir.

Türkiye'de Vişnenin Meyve Suyu Sanayisinde Değerlendirilmesi

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de meyvelerin işlenmesiyle elde edilen meyve suyu önce konsantrasyon ya da püre adı verilen ara

mamule dönüştürülür. Dünya meyve suyu ticareti de markalı ürünler dışında genel olarak bu ara mamuller üzerinden gerçekleştirilir. Türk Gıda kodeksi tanımlarına göre, “Meyve Suyu Konsantresi” bir veya daha fazla meyveden elde edilen meyve suyundan, fiziksel yollarla suyun belirli oranlarda uzaklaştırılmasıyla elde edilen üründür. “Meyve Püresi” ise, suyunu uzaklaştırmadan, bütün veya kabuğu soyulmuş meyvenin yenilebilen kısmının elekten geçirilmesiyle elde edilen, fermente olmamış ancak fermente olabilen ürünü temsil etmektedir. Türkiye’de üretilen vişnenin taze olarak kullanımı çok sınırlıdır. 2010 yılında üretilen 194989 ton vişnenin %37.7’si meyve suyu sanayisinde kullanılmaktadır. Meyve suyu sanayinde kullanılan toplam meyve miktarı içindeki payı ise %8.9’dur.

Vişne Üretiminin İhracat İçerisindeki Payı

Dünya vişne üretiminin dünya ihracatı içindeki payı 2011 yılında %3.48’dir. Türkiye de ise toplam vişne üretiminin ihracat içindeki payı %0.02’dir. Türkiye’de üretilen vişne meyvesi, sofralıktan çok meyve suyu, şurubu, reçeli, marmelatı, kompostosu, likörü ve hoşafı yapılarak tüketilen bir meyvedir. Pasta ve tatlı süslemelerinde de kullanılmaktadır.

Türkiye’de vişne, kiraz, elma ve armut reel fiyatlarındaki 1980–2015 dönemindeki gelişmeleri verilmiştir. Şekilden de izlenebileceği gibi reel fiyatlar dalgalı bir seyir izlemiştir. Vişne reel fiyatı, 1995 yılında kiraz reel fiyatını geçmiştir. En düşük vişne reel fiyatı 1983 yılında 1.27 TL olarak gözlenmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada dünya ve Türkiye’de vişne üretim ve dış ticaretindeki gelişim analiz edilmeye çalışılmıştır. Dönem başlangıcı olan 1980-1984 ortalamasına göre 786459 ton olan dünya vişne üretimi %71 artışla 2013 yılında 1348628 tona yükselmiştir. Vişne üretimindeki bu artışta dikili alan genişlemesinin katkısı olmuştur. Verimi bu dönemde %33 gerilemiştir. Dünya vişne üretiminde ilk sırayı Ukrayna almaktadır. Ukrayna’yı Rusya, Polonya ve Türkiye takip etmektedir. Ele alınan dönemde İran ve Polonya’da vişne üretimlerinde önemli artışlar olmuştur. Dünya vişne dikili alanlarında ise ilk sırayı Sırbistan almakta, bunu, Rusya Polonya izlemektedir. Dünya dikili alanının %9.5’ini Türkiye oluşturmaktadır. Dünyada en fazla birim alana verim sağlayan ülke hektara 67675 kg ile Slovenya’dır. Ukrayna 9892 kg/ha

verimle ikinci sırada, Özbekistan 9525 kg/ha verimle üçüncü sırada yer almaktadır.

Dünyada üretilen taze vişnenin %3.5’i ihracata konu olmaktadır. Vişne ihracatı miktarı 4.4 kat, değeri 10.5 kat artmıştır. Avrupa kıtasındaki ülkeler dünya ihracat değerinin %91.2’sini karşılamaktadırlar. Vişne ihracat değerlerinde en yüksek paya sahip olan ülke Macaristan’dır(%48.7’si). Macaristan’ı sırasıyla Polonya, İran, Çek Cumhuriyeti ve İspanya takip etmektedir. Türkiye’nin dünya ihracat değerindeki payı ise %0.1’dir.

Almanya dünya vişne ithalatında %56.9 pay ile birinci sırada yer almaktadır. Bu ülkeyi sırası ile Rusya ve Avusturya takip etmektedir.

1980-2013 döneminde Türkiye vişne üretimi 2.9 kat artmıştır. Ele alınan dönemde verim 1.3 kat, dikili alan 2.2 kat artmıştır. Dolayısıyla dikili alandaki gelişmeler üretim artışı üzerinde birincil etkiye sahiptir. Afyonkarahisar, Türkiye vişne üretiminin %26’sını karşılamakta ve birinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Konya ve Kütahya illeri takip etmektedir.

Türkiye’de üretilen taze vişnenin %0.02’i ihracata konu olmaktadır. Dolayısıyla taze olarak ihracatı son derece sınırlıdır. Türkiye’de vişnenin taze olarak kullanımı da oldukça sınırlıdır. Vişne özellikle meyve suyu sanayisi, marmelat-reçel sanayisinin önemli bir hammaddesidir. Türkiye üretilen vişnenin %37.7’si meyve suyu sanayisinde kullanılmaktadır. Meyve suyu sanayinde kullanılan toplam meyve miktarı içindeki payı da %8.9’dur.

Sonuç olarak dünya vişne üretimi, dikili alan ve verimdeki önemli iyileşmeler ile artmış, Türkiye’de ise daha çok dikili alandaki gelişmeler ile yükselmiştir. Vişne gıda sanayisinin önemli bir hammaddesi konumundadır. İncelenen dönemde vişnenin çiftçi eline geçen fiyatlarında önemli dalgalanmalar yaşanmıştır. Dünya üretiminde önemli olan ülkelerde verim hektara 1000 kg civarında olup, Türkiye veriminin üzerindedir. Türkiye vişne üretiminin iyileştirilebilmesi için Türkiye’nin verim düzeyi de, bu ülkeler düzeyine yaklaştırılmalıdır. Ayrıca, vişne ile ilgili politika karar vericilerinin fiyatlarındaki dalgalanmaları azaltıcı önlemler alması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akçay, Y., Akay, M., Uzunöz, M., 1999. Tokat merkez ilçede yetiştirilen şeftali, elma ve vişnenin üretim maliyeti ve karlılığının belirlenmesi üzerine bir araştırma. GOP Üniv. Zir. Fak. Dergisi, Tokat.
- Anameriç, M., 1986. Genel Meyvecilik. Tarım ve Köyisleri Bakanlığı, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı Basımevi, Yayın No: 4, Ankara.
- Dirlwanger, E., Claverie I, J., Wünsch, A., Lezzoni, A.F., 2007. Cherry. In: Chittaranjan, K., (Ed.), Genome mapping and molecular breeding in plants: fruits and nuts. Springer, Berlin Heidelberg, 4,103-118.
- Fao, 2015. FAO (<http://fostat.FAO.org>, Erişim tarihi: 05.03.2015).
- Gül, M., Akpınar, M.Ö., 2006. Dünya ve Türkiye meyve üretimindeki gelişmelerin incelenmesi üzerine bir araştırma. Akdeniz Üniv. Zir. Fak. Dergisi, 19(1):15-27.
- Janick, J., Moore, J., 1995. Fruit Breeding Volume I (Tree and Tropical Fruits). John Wiley&Sons, USA.
- Koyuncu, M.A., Dilmaçunal, T., Savran, H.E., Çağatay, Ö., 2005. Kütahya vişne çeşidinin soğukta depolanması. ADÜ Zir. Fak. Dergisi, 2(1): 53 – 57.
- Ömer, A., 2006. Tokat ili merkez ilçede vişne yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi, üretim ve pazarlama sorunları üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. GOP Üniv. Fen Bilimleri Ens. Tarım Ekonomisi ABD, Tokat.
- Özbek, S., 1978. Özel Meyvecilik (Kısmın Yaprağını Döken Meyve Türleri) Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara. S.486.
- Özçağırın, R., 1974. Meyve Ağaçlarında Anaç ile Kalem Arasındaki Fizyolojik İlişkiler. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 243.
- Özçağırın, R., Ünal, A., Özeker, E., İsfendiyaroğlu, M., 2005. Ilıman İklim Meyve Türleri Sert Çekirdekli Meyveler Cilt-1, 3.Baskı. Ege Üniversitesi Basım Evi, İzmir.
- Tuik, 2015. www.tuik.gov.tr, Erişim tarihi: 14.03.2015

Çizelge 1. Dünyada önemli vişne üreticilerinin üretimlerindeki gelişmeler Kaynak: FAOSTAT, 2015, * (1990-94=100) ** (2010-12=100)

Ülkeler	1980-84	1990-94	2000-04	2010-12	2013	2013	
						indeksi (1980-84=100)	2013
Vişne Üretim Miktarları (Ton)						%	pay
Ukrayna*	-	92000	147540	166733	200800	218	15
Rusya*	-	81970	193080	179667	200000	244	15
Polonya	55702	108593	177064	165893	188224	338	14
Türkiye	62600	92400	121800	188388	179752	287	13
ABD	98684	124966	99009	76687	133272	135	10
İran	11000	26411	46182	102744	106972	972	8
Sırbistan**	-	-	-	77159	98271	127	7
Macaristan	56761	69917	53773	55677	53300	94	4
Özbekistan*	-	1829	8700	32461	40000	2187	3
Dünya	786459	1007984	1118518	1195784	1348628	171	100

Çizelge 2. Dünya vişne ihracatındaki gelişmeler Kaynak: FAOSTAT, 2015, * (1980-84=100) ** (2010=100)

Ülkeler	1980-84	1990-94	2000-04	2010	2011	2013	
						indeksi (2000-04=100)	2013
Vişne İhracat Miktarı (ton)						%	pay
Macaristan*	5409	11585	17476	19660	22161	191	50
Polonya	-	5280	1721	4697	5920	344	13
Çek Cumhuriyeti	-	-	945	1929	3360	356	8
İran**	-	-	-	5	2813	56260	6
Avusturya*	134	22	1874	170	1842	98	4
İspanya	-	344	819	1457	1607	196	4
Fransa	-	294	1168	656	1416	121	3
Almanya	-	852	2847	344	1219	43	3
Danimarka	-	-	1589	46	1169	74	3
Belçika	-	-	850	575	832	98	2
Türkiye	-	5	486	0	30	6	0
Dünya*	10147	21881	42408	30689	44204	104	100

Çizelge 3. Dünya vişne ithalat miktarındaki gelişmeler Kaynak: FAOSTAT, 2015.

Ülkeler	1980-84	1990-94	2000-04	2010	2011	2013 indeksi (2000-04=100)	2013
Miktar (ton)						%	pay
Almanya	-	7762	27115	16425	24339	90	57
Rusya	-	-	271	6942	8273	3053	19
Avusturya	765	2868	4968	1324	2583	52	6
Belçika	-	-	3021	1098	1473	49	3
Polonya	-	-	101	149	1323	1310	3
Hrvatistan	-	-	25	975	1263	5052	3
Macaristan	-	50	515	1342	1000	194	2
İtalya	-	373	439	241	606	138	1
Hollanda	-	2658	4124	625	409	10	1
Birleşik Krallık	-	196	116	706	308	266	1
Dünya	765	16100	45391	31463	42802	94	100

Çizelge 4. Türkiye vişne dikili alanı, vişne üretim miktarı ve vişne verimi Kaynak: FAOSTAT, 2015

Yıllar	Üretim Miktarı (ton)	İndeks (1980-84=100)	Dikim Alanı (ha)	İndeks (1980-84=100)	Verim (kg/ha)	İndeks (1980-84=100)
1980-84	62600	100	10053	100	6230	100
1985-89	80000	128	11229	112	7124	114
1990-94	92400	148	11474	114	8057	129
1995-99	108400	173	12491	124	8667	139
2000-04	121800	195	15395	153	7893	127
2005-09	164111	262	18791	187	8674	139
2010-12	188388	301	19685	196	9572	154
2013	179752	287	21709	216	8280	133

Çizelge 5. Bazı iller itibarı ile Türkiye vişne üretimi Kaynak: TUIK, 2015

İller	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2013	2014	2014indeksi (1991-95=100)	2014
Üretim (ton)						%	pay	
Afyon	18419	25588	23823	40507	41184	46928	255	26
Konya	7976	11231	15560	22781	25433	33346	418	18
Kütahya	7088	8981	17738	21756	17749	19755	279	11
Ankara	16612	17161	15346	24794	27984	19410	117	11
Antalya	780	1012	2511	4234	5541	9093	1166	5
İsparta	3631	5193	8967	9401	8706	8900	245	5
Tokat	2714	3433	4429	7218	7727	3892	143	2
Bilecik	722	2095	2266	2718	3495	3516	487	2
Karaman	592	1738	2850	2406	1735	3423	578	2
Türkiye	92800	111200	128600	175109	183309	182577	197	100

Çizelge 6. Bölgeler itibarı ile Türkiye vişne üretimi Kaynak: TUIK, 2015

Bölgeler	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2013	2014	2014indeksi (1991-95=100)	2014
Miktar (ton)						%	pay	
Kuzeydoğu Anadolu	2611	2581	2333	2421	2755	2595	99,38721	1
Ortadoğu Anadolu	3072	3655	4350	4543	5150	3293	107,194	2
Güneydoğu Anadolu	614	479	724	728	720	541	88,11075	0
İstanbul	508	354	274	151	55	74	14,56693	0
Batı Marmara	1943	1538	1297	1382	1872	1812	93,25785	1
Ege	31629	40029	47200	70707	66716	72909	230,5131	40
Doğu Marmara	6143	7742	8424	10960	12265	10817	176,0866	6
Batı Anadolu	25180	30131	33757	49981	55151	56179	223,1096	31
Akdeniz	6388	7774	13304	15635	17016	20886	326,9568	11
Orta Anadolu	5247	5314	4453	3705	4697	3618	68,95369	2
Batıkaradeniz	7393	9806	11029	13243	14818	8745	118,2876	5
Doğu Karadeniz	2071	1797	1454	1652	1595	1108	53,50072	1
Türkiye	92800	111200	128600	175109	183309	182577	196,7425	100

Çizelge 7. Bitkisel ürün denge tabloları Kaynak: TUIK, 2015

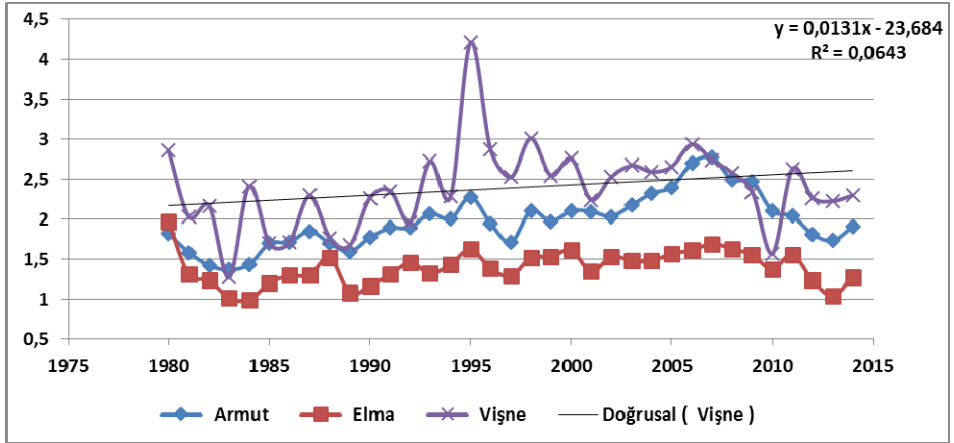
Dönem	Kullanılabilir üretim (Ton)	Yurt içi kullanım (Ton)	Tüketim (Ton)	Kayıplar (Ton)	Kişi başına tüketim (kg)
2001	101018	99927	91933	7994	1.4
2002	114360	110178	101364	8814	1.5
2003	95300	94954	87358	7596	1.3
2004	138185	131765	121224	10541	1.7
2005	131514	129491	119132	10359	1.7
2008	172414	172378	158588	13790	2.2
2009	176720	176505	162384	14120	2.3
2010	183648	182382	167791	14591	2.3
2011	185825	184520	169758	14762	2.3
2012	173669	172726	158908	13818	2.1
2013	177680	176929	162775	14154	2.2
2013 indeksi (2001=100)	175.9	177.1	177.1	177.1	157.1

Çizelge 8. Meyve suyu sanayinde vişnenin kullanımı Kaynak: TUIK, 2015

Yıllar	Üretim (Ton)	Meyve suyu sanayinde vişne kullanım miktarı (Ton)	Payı (%)	Meyve suyu sanayinde kullanılan toplam meyve miktarı (ton)	Pay (%)
2000	106000	20400	19.2	433100	4.7
2001	120000	28200	23.5	388400	7.3
2002	100000	9900	9.9	345500	2.9
2003	145000	54700	37.7	521300	10.5
2004	138000	35700	25.9	510300	7.0
2005	140000	37100	26.5	629400	5.9
2006	121499	52200	43.0	582100	9.0
2007	180917	72600	40.1	737200	9.8
2008	185435	54600	29.4	771100	7.1
2009	192705	49700	25.8	658400	7.5
2010	194989	73500	37.7	824800	8.9

Şekil 1. Vişne ihracatının üretimi içerisindeki payındaki değişimler

Şekil 2. Türkiye'de bazı tarımsal ürünlerin reel fiyatındaki gelişmeler